

กระบวนการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ลี้ภัยด้วยพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร
The Process of Rehabilitating Children and Youth Who Have Made Mistakes
Using Buddhist Communication Innovations

ชัชวาลย์ แก้วกระจาย
Chatchawan Kaewkrajai^๑
บุญเลิศ โอฐสุ
Boonlert Otsu^๒
กนกวรรณ กรุณาฤทธิ์โยธิน
Kanokwan Karunatittiyotin^๓

Received: January 9, 2026

Revised: March 1, 2026

Accepted: March 1, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพกระบวนการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ลี้ภัย ๒) เพื่อพัฒนากระบวนการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ลี้ภัยด้วยพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร และ ๓) เพื่อนำเสนอกระบวนการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ลี้ภัยด้วยพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้องหลักการ แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์ ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตกับกลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพ จำนวน ๓๕ รูป/คน ส่วนเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาประมวลเพื่อกำหนดนิยามให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหาที่ตอบวัตถุประสงค์โดยการเขียนเป็นเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ลี้ภัยในปัจจุบันมุ่งพัฒนาทั้งพฤติกรรมและจิตใจ การประยุกต์ใช้ พุทธนวัตกรรมการสื่อสาร ช่วยเสริมกระบวนการฟื้นฟูให้เกิดสภาพแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ การสะท้อนตน และการฝึกสติ ส่งผลให้เยาวชนเข้าใจตนเอง เห็นคุณค่าของการปรับปรุงพฤติกรรม และสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น มีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัวและผู้ปฏิบัติงาน พร้อมเกิดแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงตนเองในทางบวกรูปแบบกระบวนการฟื้นฟูที่พัฒนาขึ้นช่วยให้หน่วยงานสามารถนำไปปรับใช้ในบริบทต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม โดยบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับกระบวนการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาเยาวชนทั้งด้านพฤติกรรม

^๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^๒ สาขาวิชาพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

^๓ สาขาวิชาพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

และจิตใจให้กลับคืนสู่สังคมอย่างมั่นคง ภายใต้ A-L-S-R โมเดล ได้แก่ A = การสร้างความเข้าใจและเชื่อมโยงใจ L = การเรียนรู้หลักธรรมและการฝึกปฏิบัติ S = การสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน R = การสะท้อนตนเองและประเมินผล

คำสำคัญ: กระบวนการฟื้นฟู, ผู้ลี้ภัย, พุทธนวัตกรรมการสื่อสาร

Abstract

This research aimed to: (1) study the current state of the rehabilitation process for delinquent children and youth; (2) develop a rehabilitation process for delinquent children and youth through Buddhist communication innovation; and (3) propose a rehabilitation process for delinquent children and youth based on Buddhist communication innovation. This study employed a qualitative research methodology, collecting data through observation, interviews, and related documents, including theories, concepts, academic journals, printed materials, and online sources. The qualitative target group consisted of 35 participants. Research instruments included interview forms, and the obtained data were analyzed and synthesized to define key concepts in accordance with the research objectives and presented descriptively.

The research findings revealed that the current rehabilitation process for delinquent youth focuses on developing both behavior and mental well-being. The application of Buddhist communication innovation enhanced the rehabilitation process by creating a learning environment that fosters self-reflection and mindfulness practice. Consequently, youth participants developed greater self-understanding, recognized the value of behavioral improvement, demonstrated better emotional regulation, improved relationships with family members and practitioners, and became more motivated to change positively.

The developed rehabilitation model can be applied and adapted by relevant organizations to suit different contexts. It integrates Buddhist principles with creative communication processes to cultivate both behavioral and mental transformation, enabling youth to reintegrate into society sustainably. The process is structured under the **A-L-S-R Model**, which consists of: **A** = Awareness and Emotional Connection **L** = Learning Buddhist Principles and Practice **S** = Support and Reinforcement from Family and Community **R** = Reflection and Evaluation

Keywords: rehabilitation process, delinquent youth, Buddhist communication innovation

๑.บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่และเจริญยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากพุทธบริษัททั้งสิ้น แต่ในอดีต พระพุทธศาสนาในประเทศไทยมีบทบาทลดลง ความห่างเหินจากหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนิกชน

ปรากฏชัดในรูปแบบ “พุทธพาณิชย์” ซึ่งสะท้อนแนวโน้มการกลายเป็นโลกฆราวาส (Secularization) คล้ายสังคมตะวันตกในอดีตสังคมเปรียบเสมือนกงล้อที่สถาบันต่าง ๆ ขับเคลื่อนร่วมกัน โดยมีสถาบันศาสนาเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงและกำกับทิศทางของสถาบันอื่น ๆ แต่เมื่อโลกเปลี่ยนไป สถาบันศาสนาถูกลดบทบาท ขณะที่สถาบันเศรษฐกิจและการเมืองเข้ามาแทนที่ เทคโนโลยีการสื่อสารไร้พรมแดนยังได้สร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่ทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาอาศัยสื่อเป็นเครื่องมือสำคัญ สถาบันสื่อจึงกลายเป็นพื้นที่ที่สนับสนุนการสื่อสารและช่วยให้พระพุทธศาสนาสามารถเข้าถึงพุทธศาสนิกชนได้อย่างทั่วถึง

ในขณะเดียวกัน เด็กและเยาวชนไทยกำลังเผชิญความเสี่ยงจากสังคม สิ่งแวดล้อม และสื่อสังคมออนไลน์ พฤติกรรมเสี่ยง เช่น ความรุนแรง การเสพติด การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และการมั่วสุม กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตร่วมสมัย ปัญหาที่สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของครอบครัวไทยจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยว ทำให้เยาวชนขาดการดูแลและการกำกับที่ใกล้ชิดปรากฏการณ์ดังกล่าวปรากฏเป็นเหตุการณ์ความรุนแรงในสังคมไทยหลายกรณี ทั้งการล่องละเมิดทางเพศ การยิงกราด และการก่ออาชญากรรมโดยเยาวชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเปราะบางของสังคมและความจำเป็นในการสร้างกลไกป้องกันและฟื้นฟู

ปัญหาหลักของเยาวชนที่ต้องแก้ไขเร่งด่วน ได้แก่ การเสพติด พฤติกรรมฟุ้งเฟ้อ ขาดวินัย การขาดการศึกษา การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ปัญหาคุณธรรมจริยธรรม การใช้เวลาว่างในทางเสื่อมเสีย การก่ออาชญากรรม ครอบครัวที่เปราะบาง และการค้ามนุษย์ ซึ่งส่งผลให้เยาวชนจำนวนมากเข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในบริบทนี้^๔ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชนถือเป็นสิ่งจำเป็น เพราะการพัฒนาเด็กและเยาวชนไม่เพียงแต่ช่วยแก้ไขพฤติกรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นการเสริมสร้างจิตใจที่เข้มแข็ง มีสติและความรับผิดชอบต่อสังคม การสื่อสารและการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์จึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเยาวชนให้สามารถปรับตัวและกลับคืนสู่สังคมอย่างมีคุณภาพ

ผู้วิจัยได้เล็งเห็นการถ่ายทอดทักษะและความรู้ เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กและเยาวชนสามารถยืนอยู่ได้เมื่อมีการปล่อยตัวเข้าสู่สังคม โดยเห็นว่าการป้องกันบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนนั้นควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาส่งเสริมพุทธธรรมให้เกิดความรู้ ในด้านศีล สมาธิ และปัญญา โดยยึดหลักการครองใจอันประเสริฐตามหลักพรหมวิหาร ๔ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา^๕ บนท่ามกลางสังคมดิจิทัลในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กเยาวชนผู้พลั้งผิดและสร้างความมั่นคงของสถาบันครอบครัว ให้กับเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจจนเกิดปัญญา สามารถนำพุทธธรรมไปปฏิบัติในการดำรงชีวิตประจำวันให้เกิดประสิทธิภาพ ชีวิตมีความสุข ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา ตลอดจนเกิดสถาบันครอบครัวที่อบอุ่น ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต และไม่ก่อให้เกิดปัญหาการกระทำผิดซ้ำ ให้กับสังคมและประเทศชาติ ถือว่าเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงหวังว่าจะสามารถถอดบทเรียนในการดำเนินงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น จนเกิดเป็นพุทธนวัตกรรมการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา : ตามพุทธธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กเยาวชนผู้พลั้งผิด เพื่อให้เกิดความรักความสามัคคีและก่อให้เกิดความสงบสุขให้กับสังคมและประเทศชาติสืบต่อไป การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงหวังว่าจะสามารถ

^๔ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, *Statistical Yearbook Thailand 2025*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ๒๕๖๗), หน้า ๓๔.

^๕ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๘/๒๕๓.

ดำเนินงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น จนเกิดเป็นกระบวนการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้พลั้งผิดด้วยพุทธนวัตกรรมการสื่อสารให้เกิดความสงบสุขให้กับสังคมและประเทศชาติสืบต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑) เพื่อศึกษาสภาพกระบวนการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้พลั้งผิด
- ๒) เพื่อพัฒนากระบวนการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้พลั้งผิดด้วยพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร
- ๓) เพื่อนำเสนอกระบวนการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้พลั้งผิดด้วยพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย/รูปแบบการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเรื่องกระบวนการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้พลั้งผิดด้วยพุทธนวัตกรรมการสื่อสารเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลในด้านเนื้อหาเอกสารและสัมภาษณ์ (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงลึก (Key Informants) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการใช้สื่อออนไลน์ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) เกี่ยวกับพุทธธรรมที่จะส่งเสริมการสื่อสารและการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มเป้าหมายสำคัญจากนั้นนำผลการวิจัยมาวิเคราะห์เพื่อนำเสนอต่อไป

๓.๑ กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนโดยการรับรู้ถึงคุณค่าของการปฏิบัติงานและการเผยแพร่ธรรมะสู่ชุมชน ซึ่งได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) สำคัญมาแบบเจาะจง เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากการตัดสินใจของผู้วิจัยและอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ ลักษณะของกลุ่มที่เลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ ของผู้ทำวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิ ตามความเหมาะสม อย่างละเอียดถี่ถ้วน เพื่อให้ได้ภาพที่เป็นองค์รวมเนื่องจากประสบการณ์และความชำนาญในการรักษา ทั้งนี้ การเลือกกลุ่มตัวอย่างที่กล่าวมาในข้างต้นจะช่วยให้ข้อมูลตามประเด็นของวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดมาข้างต้น จำนวน ๓๕ รูป/คน ดังนี้

๓.๑ เด็กและเยาวชนที่อยู่ระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี ณ ศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน เขต ๑๑ จังหวัดลพบุรี จำนวน ๒๕ คน

๓.๒ กรรมการสงเคราะห์เด็กและเยาวชน สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดลพบุรี จำนวน ๕ คน

๓.๓ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนาและพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร จำนวน ๕ รูป/คน

รวมกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด จำนวน ๓๕ รูป/คน

๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กระบวนการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้พลั้งผิดด้วยพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร” เป็นการศึกษาจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ตำรา หนังสือ เอกสารสำคัญ บทความวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

๑.ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา จากนั้นกำหนดเป็นกรอบปัจจัยที่ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

๒. สร้างแบบสัมภาษณ์ตามกรอบปัจจัยที่กำหนดเพื่อนำไปสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จากนั้นนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาพร้อมทั้งรับข้อเสนอแนะ

๓. ปรับปรุงเครื่องมือในการวิจัยและให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

๔. นำเครื่องมือที่ผ่านการแนะนำและผ่านผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ โดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้ง

๕. นำแบบสัมภาษณ์ไปสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ แล้วนำผลที่ได้มาเรียบเรียงและปรับปรุงแก้ไข และนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อนำข้อมูลไปใช้ต่อไป

๖. แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ในเชิงคุณภาพ สรุปผลการวิจัย

๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษา โดยการเก็บข้อมูลทุติยภูมิ จากหนังสือ วิทยานิพนธ์ รายงานวิจัย บทความ และผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง และการเก็บข้อมูลขั้นปฐมภูมิ หรือขั้นต้น จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เปิดกว้างและยืดหยุ่น โดยหลังจากที่ได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญและนัดหมายการสัมภาษณ์แล้ว เพื่อสร้างความสนิทสนม ความคุ้นเคยและความสัมพันธ์อันดี โดยทำการสรุป จดบันทึกรายละเอียด เกี่ยวกับเนื้อหาและข้อสังเกตที่เป็นสาระและประโยชน์ต่อข้อมูลการวิจัย การสัมภาษณ์แต่ละครั้งผู้ศึกษาจะใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมง อาจมากหรือน้อยกว่านั้นตามความเหมาะสม โดยขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลมีดังนี้

๑. ทำหนังสือจากหลักสูตร ถึงสถานที่ที่จะไปเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ที่กำหนดไว้ เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัย และขออนุญาตเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัย

๒. รวบรวมข้อมูลประกอบการศึกษาวิจัยให้มีความเที่ยงตรง สามารถตรวจสอบและวัดได้ จึงกำหนดใช้วิธีการที่หลากหลายจากข้อมูลการศึกษา เอกสาร ตำรา วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๓. ผู้วิจัยดำเนินการนัดหมายกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ตามวันเวลาที่ได้นัดหมายไว้ล่วงหน้า และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์และผู้เชี่ยวชาญด้านการพระพุทธศาสนา นวัตกรรม การฟื้นฟู ด้านการพัฒนาทักษะชีวิต และตัวแทนกลุ่มเยาวชน ดังนี้

๓.๑. วัน เวลา การสัมภาษณ์

๓.๒. สถานที่สัมภาษณ์

๓.๓. ระยะเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์

๓.๔. วิธีการสัมภาษณ์ (การถาม, การตอบ, การจดบันทึกคำตอบ)

๔. ศึกษาพฤติกรรมโดยการสังเกต หรือการพูดคุยเพื่อสร้างความคุ้นเคย เป็นกันเอง และผ่อนคลาย ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยตนเอง

๕. หลังจากการสัมภาษณ์เสร็จสิ้น ผู้วิจัยกล่าวขอบคุณและทำการนัดหมายการสัมภาษณ์ต่อเนื่อง ในกรณีผู้ให้ข้อมูลสำคัญไม่สะดวกในการสัมภาษณ์มากกว่า ๑ ครั้ง ผู้วิจัยจะขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการโทรศัพท์ติดต่อสอบถามเพิ่มเติมหากข้อมูลที่ได้ยังไม่ชัดเจน

๖. วิเคราะห์ รวบรวมข้อมูล และสรุปผลรายงานการวิจัยที่ดำเนินการตามประเด็น จากนั้นจัดพิมพ์ตามรูปแบบฉบับรายงานวิจัยของทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗. ดำเนินการไปตามลำดับขั้นของการรายงานความคืบหน้างานวิจัยและขอรับคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิของทางสถาบัน เพื่อปรับปรุงแก้ไขก่อนเป็นรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ หรือข้อมูลขั้นต้น โดยการสัมภาษณ์ และนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ประกอบกับข้อมูลเอกสารที่ได้รับจากวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ โดยการศึกษาเอกสาร คัมภีร์ในพระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ รายงานวิจัย และบทความวิชาการ รวมถึงแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลจากรายละเอียดของแบบสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ว่ามีความเห็นอย่างไรกับ เด็กและเยาวชนผู้ลี้ภัย และด้วยพรหมวิหาร ๔ และรวมทั้งศึกษาทัศนคติ และพฤติกรรม การให้บริการของบุคลากรของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดลพบุรี การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพยังมีเป้าหมายเพื่อจัดระบบ และกลุ่มก่อนของข้อมูล การแสดงความสัมพันธ์ความเชื่อมโยงของข้อมูล การตีความและหาข้อสรุป เป็นการอธิบายปรากฏการณ์ ที่ศึกษาอย่างลึกซึ้งในมุมมองของคนที่สามารถตรวจสอบได้ และมีความน่าเชื่อถือสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย โดยนำมาสังเคราะห์และเรียบเรียงเพื่อเสนอข้อคิดเห็น และสรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยการให้บุคคลที่อยู่ใน ปรากฏการณ์ที่ศึกษาและบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษา ตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง โดยการ แปลข้อมูลพร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ทักท้วง หรือยอมรับข้อมูลที่นำเสนอ ซึ่งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของ ข้อมูลด้วยวิธีนี้ โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์วิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑. นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาเรียบเรียงให้เป็นระบบระเบียบพร้อมนำไปวิเคราะห์ เช่น การจดบันทึกใหม่ และการพิมพ์ข้อมูลลงในเครื่องคอมพิวเตอร์

๒. ให้ความหมายกับข้อมูล การตีความจากข้อมูลเบื้องต้นให้เป็นข้อความที่สื่อความหมายของผู้ให้ข้อมูล สำคัญ

๓. จัดหมวดหมู่ความหมายของข้อมูล การนำเอาความหมายข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ ตีความ และสร้าง สรุปแบบอุปนัย

๔. วิเคราะห์และสรุปรวบรวมความหมายให้ได้ความรู้ตามวัตถุประสงค์ และจุดมุ่งหมายของการวิจัย โดย นำข้อสรุปต่าง ๆ มาเชื่อมโยงกันจนเกิดเป็นโครงสร้างที่สามารถตอบปัญหาการวิจัย ทั้งนี้ ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์เพื่อ จัดทำข้อเสนอแนะที่มุ่งเน้นให้เกิดกรอบแนวคิดเพื่อการพัฒนาต่อไป

๔. ผลการวิจัย

การฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ลี้ภัยเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างโอกาสครั้งใหม่ให้กับผู้ที่ก้าวพลาด ในชีวิต มิใช่เพียงการแก้ไขพฤติกรรมที่ผิด แต่ยังเป็นการเยียวยาจิตใจและคืนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้กลับคืน แนวทางการฟื้นฟูในปัจจุบันจึงมุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงจากภายใน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “พุทธนวัตกรรมการสื่อสาร” ซึ่งเป็นการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการสื่อสารเพื่อบำบัดและเสริมสร้างพลังชีวิตแก่ เยาวชนพุทธนวัตกรรมการสื่อสารมีรากฐานอยู่บนแนวคิดเรื่องเมตตา กรุณา สติ และการรู้เท่าทันตนเอง ผ่าน กระบวนการสื่อสารที่เปิดโอกาสให้ผู้ลี้ภัยได้สะท้อนความคิดและความรู้สึกอย่างอิสระ และความหลากหลายทาง วัฒนธรรมซึ่งอาจส่งผลต่อการยอมรับแนวทางดังกล่าว โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๑ ศึกษาสภาพกระบวนการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ลี้ภัย

กระบวนการฟื้นฟูในปัจจุบันประกอบด้วยหลายขั้นตอน ได้แก่ การประเมินพื้นฐานของเด็กและเยาวชน เพื่อทำความเข้าใจสาเหตุแห่งการกระทำผิด การให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยา และการอบรมทักษะชีวิต และการสร้างความสัมพันธ์กับครอบครัวและชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อมในการกลับคืนสู่สังคม กระบวนการเหล่านี้มุ่งพัฒนาเด็กและเยาวชนอย่างองค์รวม ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และอารมณ์ โดยอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน เช่น เจ้าหน้าที่รัฐ ครอบครัว ครู อาสาสมัคร และชุมชน เพื่อสร้างเครือข่ายการดูแลอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยชี้ว่า การฟื้นฟูที่ประสบความสำเร็จมักเกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีการสื่อสารอย่างเปิดใจ ไม่ตัดสิน และให้โอกาสแก่เยาวชน^๖ ทำให้ผู้เคยพลั้งผิดเกิดความรู้สึกได้รับการยอมรับและมีกำลังใจในการเปลี่ยนแปลงตนเอง อย่างไรก็ตาม ยังพบอุปสรรคสำคัญ ได้แก่ ข้อยกีดกันบุคลากร งบประมาณ ระยะเวลาการดูแลที่สั้น และการขาดความต่อเนื่องระหว่างช่วงฟื้นฟูกับช่วงหลังพ้นกระบวนการ นอกจากนี้บางพื้นที่ยังขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน ทำให้การติดตามผลไม่เป็นระบบ ซึ่งการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้พลั้งผิดมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างสังคมที่เป็นธรรมและยั่งยืน กระบวนการดังกล่าวไม่ควรถูกมองเพียงเป็นการลงโทษหรือปรับพฤติกรรมเท่านั้น แต่ควรเป็นการเยียวยาและสร้างคุณค่าในชีวิต ด้วยการเสริมสร้างทักษะชีวิต การพัฒนาสติ และการสื่อสารอย่างเข้าใจ การให้โอกาสแก่เยาวชนจึงไม่เพียงช่วยเหลือปัจเจกบุคคล แต่ยังเป็นการลงทุนทางสังคมที่ช่วยลดปัญหาอาชญากรรม สร้างคนดีคืนสู่สังคม และส่งเสริมให้สังคมไทยก้าวสู่ความสงบสุขและมั่นคง

๔.๒ พัฒนาระบวนการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้พลั้งผิดด้วยพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร

การพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้พลั้งผิดให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมีคุณภาพ ถือเป็นภารกิจสำคัญของสังคมไทย เนื่องจากเยาวชนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าและเป็นกำลังหลักในการพัฒนาประเทศ กระบวนการฟื้นฟูจึงไม่ควรมุ่งเพียงการแก้ไขพฤติกรรมที่ผิด แต่ต้องเน้นการปลูกฝังคุณธรรม การเยียวยาจิตใจ และการสร้างสำนึกแห่งความรับผิดชอบในตนเอง ส่วนแนวทางหนึ่งที่มีความสนใจมากขึ้นในปัจจุบัน คือ “พุทธนวัตกรรมการสื่อสาร”^๗ ซึ่งเป็นการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการสื่อสาร เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจของผู้พลั้งผิด แนวทางนี้เน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง โดยใช้ การสื่อสารเชิงเมตตา การฟังอย่างลึกซึ้ง และ การสนทนาเชิงสติ เป็นเครื่องมือสำคัญ กระบวนการดังกล่าวช่วยให้เยาวชนเปิดใจพูดคุยถึงความคิด ความรู้สึก และสาเหตุแห่งการกระทำของตนเองอย่างไม่ถูกตัดสิน พร้อมทั้งเรียนรู้ที่จะเข้าใจผลของการกระทำในมุมมองของผู้อื่น ซึ่งนำไปสู่การตระหนักรู้และการเปลี่ยนแปลงภายในอย่างแท้จริง ผลจากการดำเนินกระบวนการฟื้นฟูด้วยพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร พบว่า เยาวชนมีพฤติกรรมเสี่ยงลดลง สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น และมีความเข้าใจตนเองเพิ่มมากขึ้น การฝึกสติและการสื่อสารด้วยเมตตาช่วยให้เยาวชนรู้เท่าทันความคิดและอารมณ์ สามารถยับยั้งพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดปัญหา อีกทั้งยังส่งผลให้ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวดีขึ้น ครอบครัวมีทัศนคติที่เปิดใจและพร้อมให้โอกาสในการเริ่มต้นใหม่ ส่งผลให้เกิดบรรยากาศแห่งความเข้าใจและความอบอุ่นในชุมชนโดยรอบ นอกจากนี้ กระบวนการดังกล่าวยังช่วยปรับทัศนคติของเจ้าหน้าที่และผู้ปฏิบัติงานให้มองเห็นคุณค่าของการสื่อสารอย่างมีเมตตา มากกว่าการลงโทษทางวินัยเพียงอย่างเดียว เจ้าหน้าที่สามารถทำหน้าที่ในฐานะ “ผู้เยียวยา” มากกว่า “ผู้ควบคุม” ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการแก้ไขจากภายในจิตใจ

^๖ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, *แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิด*, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงยุติธรรม, ๒๕๖๔), หน้า ๑๕-๒๐.

^๗ อ.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๖๓/๑๐๙.

ไม่ใช้การบังคับจากภายนอกอย่างไรก็ตาม การดำเนินงานฟื้นฟูด้วยพุทธนวัตกรรมการสื่อสารจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคศาสนา ชุมชน และครอบครัว เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน ควรมีการพัฒนาองค์ความรู้ การฝึกอบรมบุคลากร และการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ เพื่อให้แนวทางดังกล่าวสามารถขยายผลและปรับใช้ได้อย่างเหมาะสมในบริบทของสังคมไทย

๔.๓ นำเสนอกระบวนการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ลี้ภัยด้วยพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร

การฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ลี้ภัยเป็นภารกิจสำคัญของสังคมไทยที่ต้องอาศัยความเข้าใจ ความเมตตา และกระบวนการพัฒนาจิตใจควบคู่กับการปรับพฤติกรรม ในปัจจุบันมีการนำแนวคิดทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการฟื้นฟูผ่านแนวทางที่เรียกว่า “พุทธนวัตกรรมการสื่อสาร” ซึ่งมุ่งใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือแห่งการเยียวยาและการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจของเยาวชนผู้เคยลี้ภัยกระบวนการฟื้นฟูด้วยพุทธนวัตกรรมการสื่อสารเริ่มจากการสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้ปฏิบัติงานกับเยาวชน โดยใช้หลักเมตตา กรุณา และการฟังอย่างเข้าใจเป็นพื้นฐาน การเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้สะท้อนความคิดและความรู้สึกอย่างไม่ถูกตัดสิน ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการปลดปล่อยความรู้สึกด้านลบและการยอมรับตนเอง จากนั้นจึงเข้าสู่ขั้นตอนการฝึกสติ เพื่อให้เยาวชนรู้เท่าทันอารมณ์และพฤติกรรมของตนเอง พร้อมกับการสนทนาเชิงพุทธที่ช่วยให้ตระหนักรู้ผลแห่งการกระทำและพัฒนาความรับผิดชอบในตนเอง ในกระบวนการดังกล่าว การสื่อสารมิใช่เพียงการพูดคุย แต่เป็นการ “เชื่อมโยง” ระหว่างผู้ให้การฟื้นฟูกับผู้ถูกฟื้นฟู โดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นกรอบแนวคิดเสริมสร้างกำลังใจและสติ นอกจากนี้ยังมีการบูรณาการกิจกรรมเสริม เช่น การทำสมาธิสั้น ๆ การเขียนบันทึกสะท้อนตนเอง การสื่อสารผ่านศิลปะ และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ชีวิต เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนเข้าใจตนเองและผู้อื่นอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น ส่งผลให้การฟื้นฟูมีประสิทธิภาพมากกว่าการใช้การลงโทษเพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตาม การประยุกต์ใช้พุทธนวัตกรรมการสื่อสารจำเป็นต้องอาศัยการฝึกอบรมบุคลากรให้มีความเข้าใจทั้งด้านหลักธรรมและทักษะการสื่อสารอย่างลึกซึ้ง รวมทั้งต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้กระบวนการดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวสามารถขยายผลสู่พื้นที่อื่น ๆ ได้การให้โอกาสแก่เยาวชนด้วยความเข้าใจและการสื่อสารเชิงพุทธ จึงเป็นหนทางสำคัญในการสร้างสังคมแห่งการให้อภัย ความสงบสุข และความยั่งยืนตามแนวทางของพระพุทธศาสนา

๕. การอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษากระบวนการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ลี้ภัยด้วยพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร ซึ่งเป็นแนวทางที่ผสมผสานหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาและเยียวยาจิตใจของเยาวชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายในการอภิปรายผลในบทนี้จะนำเสนอข้อค้นพบสำคัญที่ได้จากการวิจัย โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

๕.๑ ศึกษาสภาพกระบวนการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ลี้ภัย

สภาพกระบวนการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ลี้ภัยในปัจจุบันมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบมากขึ้น โดยเน้นกระบวนการให้คำปรึกษา การฝึกอบรมทักษะชีวิต และการปรับพฤติกรรมผ่านกิจกรรมที่สร้างสรรค์ เยาวชนส่วนใหญ่มีพัฒนาการในทางที่ดีขึ้น ทั้งในด้านการควบคุมอารมณ์ การรู้จักแยกแยะสิ่งถูกผิด และการปรับตัวเข้ากับสังคม ผลการวิจัยสะท้อนว่า การฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพมักเกิดจากการทำงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ ครอบครัว และชุมชน ที่ให้ความร่วมมืออย่างต่อเนื่องและจริงใจ **ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า** กระบวนการฟื้นฟูในปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนแนวคิด

จากการลงโทษเป็นการเยียวยา โดยมุ่งเน้นการพัฒนา “จิตใจ” ของเยาวชนให้เกิดการตระหนักรู้และเข้าใจตนเองมากขึ้น การให้โอกาสในการแสดงออกและสะท้อนความคิดอย่างเปิดใจ ทำให้เยาวชนรู้สึกว่าได้รับการยอมรับและเห็นคุณค่าของตนเอง เมื่อเยาวชนเกิดความรู้สึกไว้วางใจและได้รับความเข้าใจจากผู้ดูแล จึงเกิดแรงจูงใจภายในที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองไปในทิศทางที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นายวศิน ประดิษฐ์ศิลป ได้ทำวิจัยเรื่อง นวัตกรรมทางวิธีคิดเพื่อการสื่อสารศาสนาของพระไพศาล วิสาโล ผลการวิจัยพบว่า พระไพศาล วิสาโล ใช้ “นวัตกรรมสื่อ” ได้แก่ ๑) สื่อดั้งเดิม “ธรรมยาตรา” ๒) สื่อสมัยใหม่ ได้แก่ สื่อโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อกิจกรรม สื่อใหม่ และ ๓) สื่ออื่นๆ ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสารและผลงานวิชาการ โดยสื่อสารผ่าน “นวัตกรรมสาร” ประกอบด้วย การเล่าเรื่อง การผสมผสานเรื่องทางโลกและทางธรรม การอ้างอิงข้อมูลทางวิชาการ อารมณ์ขัน การ ดึงอารมณ์ การ รื้อถอนความหมาย ความใกล้ชิด ภาษาที่สะท้อนความถ่อมตัว และการใช้สาร ภาษาอังกฤษ ทำให้เกิดนวัตกรรมการสื่อสารศาสนาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ มีความเหมาะสมกับ กลุ่มผู้มีการศึกษาและบริบทสังคมไทยปัจจุบัน ประกอบกับ ผลการศึกษาในส่วนที่ ๒ พบว่า พระ ไพศาล วิสาโล ประยุกต์ใช้องค์ความรู้ต่างๆ เช่น วิทยาศาสตร์ รัฐศาสตร์ ศาสนา และจิตวิญญาณ ฯลฯ เข้ากับระบบความคิดทางโลก (การคิดแบบวิพากษ์และแบบสร้างสรรค์) และทางธรรม โดยใช้ “การคิดสร้างสรรค์” ในการพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารศาสนารูปแบบต่างๆ และใช้ “ระบบคิดทาง ธรรม” และ “การคิดวิพากษ์” ในการพิจารณาเลือกใช้นวัตกรรมตามความเหมาะสมของบริบทและ สถานการณ์ที่แตกต่างกัน เช่น สืบสานพระพุทธศาสนา อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการแก้ไข ปัญหาเชิงสันติวิธี และแนวทางเรื่องความตายอย่าง สงบ ซึ่งสามารถสรุปน้ำหนักของระบบความคิดที่ใช้ในการพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารศาสนาได้ว่า พระไพศาล วิสาโล ใช้การคิดแบบ วิพากษ์มากกว่าการคิดแบบสร้างสรรค์^๔ เพราะงานวิจัยเรื่องนี้มุ่งเน้นการศึกษานวัตกรรมทาง ความคิดและการสื่อสารธรรมะของพระไพศาล วิสาโล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคม ร่วมสมัย ในขณะที่งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการศึกษากระบวนการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ลี้ภัย โดยให้ความสำคัญกับการ พัฒนาจิตใจ การสร้างความตระหนักรู้ในตนเอง และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากภายใน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าหลัก พุทธธรรมมิได้เป็นเพียงเครื่องมือในการสื่อสารเท่านั้น แต่ยังสามารถเป็นกลไกสำคัญในการฟื้นฟูและพัฒนามนุษย์ อย่างลึกซึ้งและยั่งยืน อันเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ขยายขอบเขตการประยุกต์ใช้พระพุทธศาสนาจากมิติการเผยแผ่ไปสู่มิติ การเยียวยาและพัฒนาชีวิตมนุษย์โดยตรง

๕.๒ พัฒนาระบบการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ลี้ภัยด้วยพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร

กระบวนการที่สามารถส่งผลเชิงบวกต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติของเยาวชนได้อย่างมี นัยสำคัญ เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกระบวนการมีการเปลี่ยนแปลงในด้านจิตใจและอารมณ์ไปในทิศทางที่ดีขึ้น สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่นมากขึ้น รวมทั้งมีเจตคติที่ดีต่อการใช้ชีวิตในสังคม นอกจากนี้ เยาวชนยังมีพฤติกรรมเสี่ยงลดลง และแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองอย่างชัดเจน **ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า**กระบวนการฟื้นฟูด้วยพุทธนวัตกรรมการสื่อสารเน้นการพัฒนา “ภายในจิตใจ” ควบคู่ไปกับการปรับพฤติกรรมภายนอก โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น เมตตา กรุณา สติ และอิทธิบาท ๔ เป็นกรอบ

^๔ นายวศิน ประดิษฐ์ศิลป, นวัตกรรมทางวิธีคิดเพื่อการสื่อสารศาสนาของพระไพศาล วิสาโล, ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต (นิเทศศาสตร์และนวัตกรรม), คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ๒๕๕๖, หน้า บทคัดย่อ.

แนวคิดสำคัญ การฝึกสติและการสื่อสารเชิงเมตตาช่วยให้เยาวชนได้รู้เท่าทันความคิดและอารมณ์ของตนเอง ขณะเดียวกัน การเปิดโอกาสให้เยาวชนได้สะท้อนความรู้สึกและความผิดพลาดของตนเองอย่างไม่ถูกตัดสิน ทำให้เกิดการยอมรับตนเองและความตั้งใจที่จะปรับปรุงตนให้ดีขึ้น นอกจากนี้ ผลที่ดีของกระบวนการยังมาจากการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในขั้นตอนการฟื้นฟู ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมพลังใจและสร้างเครือข่ายการสนับสนุน หลังการฟื้นฟู เยาวชนที่ได้รับการยอมรับจากครอบครัวและสังคมมีแนวโน้มที่จะกลับไปดำเนินชีวิตอย่างรับผิดชอบ และไม่กระทำความผิดซ้ำ ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมในพุทธศาสนาที่เน้น “ความเข้าใจและการให้อภัย” เป็นรากฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของโยตะ ชัยวรมันกุล ได้เขียนบทความเรื่อง พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ในสังคมไทย พบว่า ส่วนใหญ่นักเรียนในภาพรวมมีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดได้ให้คะแนนในระดับสูง ๕๕.๗ รองลงมา คือ ระดับปานกลาง ๔๐.๘ และระดับต่ำ ๓.๕ และสามารถอธิบายการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมทั้ง ๔ ด้านได้เป็นอย่างดี “พัฒนากระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการ” พบว่า กระบวนการการเรียนรู้แบบบูรณาการของตะวันตกก่อกำเนิดมา จากการทดลองในระบบการศึกษาเฉพาะทางที่เริ่มมาจากผู้สอนกับผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลาง และเจาะจงลงไป ที่ ความชำนาญพิเศษ ซึ่งขยายไปตามสภาพปัญหาอย่างเป็นระบบและจำกัดฐานข้อมูลที่ซับซ้อน ปฏิบัติการอย่างนี้มีผลออกมาเป็นการบูรณาการกันระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม สำหรับกระบวนการศึกษาตามแนว พระพุทธศาสนาจากพระปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ซึ่งเกิดมาจากการสั่งสมบารมี ๑๐ ทิยาวนาน การสั่ง สมบารมีที่ยาวนานเช่นนั้นเป็นส่วนสำคัญของประสบการณ์การเรียนรู้ที่ยาวนานและการทดลองที่ยาวโดยใช้ ชีวิตเป็นเดิมพัน หลังจากนั้นทั้งหมดนั้นจึงมีผลออกมาเป็นการรู้แจ้งที่สมบูรณ์ในทุกข์และความดับทุกข์ซึ่งเป็น ความจริงของชีวิต การเรียนรู้แบบนี้สัมพันธ์อย่างสมบูรณ์แบบอยู่กับปริยัติ (การศึกษา) ปฏิบัติและปฏิเวธ (การ รู้แจ้ง) ซึ่งพุ่งลงไปที่ความจริง เป็นการศึกษาทดลองที่เป็นธรรมชาติและเป็นวิถีชีวิตซึ่งแสดงตัวออกมาเป็น รูปธรรมผ่านความสะอาดความสงบและความรอบรู้ อีกประการหนึ่ง นี้แหละคือ มัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสาย กลาง ซึ่งทำลายความเห็นผิดและความคิดผิดและขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดความเห็นถูกและความคิดถูก^๙ จึงอาจกล่าวได้ว่า กระบวนการฟื้นฟูด้วยพุทธนวัตกรรมการสื่อสารในงานวิจัยนี้ มีความสอดคล้องกับแนวคิดพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนตามแนวคิดของโยตะ ชัยวรมันกุล โดยทั้งสองแนวทางต่างมุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาพฤติกรรมและศักยภาพของมนุษย์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าหลักพุทธธรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการเรียนรู้ การพัฒนาจิตใจ และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างยั่งยืน

๕.๓ นำเสนอกระบวนการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้พลั้งผิดด้วยพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร

กระบวนการที่นำเสนอมีความเหมาะสมและสามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทของการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่เคยกระทำความผิด โดยกระบวนการดังกล่าวมีจุดเด่นอยู่ที่การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับแนวทางการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ ทำให้เกิดการฟื้นฟูที่เน้น “การเยียวยาจิตใจ” ควบคู่กับ “การพัฒนาพฤติกรรม” ส่งผลให้เยาวชนเกิดความตระหนักรู้ในตนเอง มีสติรู้เท่าทันอารมณ์ และมีเจตคติที่ดีต่อการดำเนินชีวิต ทั้งนี้อาจเป็น

^๙ โยตะ ชัยวรมันกุล, พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน, วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (เมษายน – มิถุนายน ๒๕๖๕) หน้า ๙๐-๙๘.

เพราะว่า พุทธนวัตกรรมการสื่อสารเป็นแนวทางที่ให้ความสำคัญกับ “ความเข้าใจและความเมตตา” มากกว่าการ ตักเตือนหรือการลงโทษ การสื่อสารที่มีลักษณะเมตตาและฟังอย่างลึกซึ้ง ทำให้เยาวชนรู้สึกได้รับการยอมรับและ ไว้วางใจผู้ให้การฟื้นฟู เมื่อจิตใจเปิดกว้าง เยาวชนจึงพร้อมที่จะสะท้อนความคิดและเรียนรู้จากประสบการณ์ของ ตนเอง นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างค่อยเป็นค่อยไปและยั่งยืนและอีกประการหนึ่งช่วยให้เยาวชนได้พัฒนา ความสามารถในการรู้คิด รู้ใจ และรู้พฤติกรรมของตนเอง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการปรับตัวและการอยู่ร่วมใน สังคมอย่างสันติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวิจิตรสาธิต ได้ทำวิจัยเรื่อง การใช้หลักพรหมวิหารธรรมใน การบริหารงานของผู้บริหาร สถานศึกษาตามทัศนะของครูกลุ่มโรงเรียนการกุศล จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ๑. ครูกลุ่มโรงเรียนการกุศล จังหวัดสงขลา มีความคิดเห็นต่อการใช้หลักพรหมวิหาร ธรรม ในการบริหารงานของ ผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นราย ด้าน พบว่า ด้านมูทิตา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านเมตตา ส่วนด้านอุเบกขา มีค่าเฉลี่ย ต่ำสุด ๒. ผลการเปรียบเทียบการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการ บริหารงานของผู้บริหาร สถาน ศึกษา ตามทัศนะของครูกลุ่มโรงเรียนการกุศล จังหวัดสงขลา พบว่า ครูกลุ่มโรงเรียน การ กุศล ที่มีประสบการณ์ในการสอนต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ๓. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริม การใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการ บริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครูกลุ่มโรงเรียนการกุศล จังหวัดสงขลา พบว่า ผู้บริหารมีใจเป็นกลางต่อครูผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาทุกคน มีความเสมอภาค ไม่มีอคติ^๑ ทั้งนี้ ผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยนี้ในประเด็นที่ว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลัก พรหมวิหารธรรม สามารถนำมาใช้เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาจิตใจและส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวกของบุคคล เนื่องจากหลักธรรมดังกล่าวช่วยสร้างความรู้สึกรับรู้กันทางจิตใจ ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมความเข้าใจระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม

๕. สรุป/องค์ความรู้ใหม่

กระบวนการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ลี้ภัยด้วยพุทธนวัตกรรมการสื่อสาร โดยมี “หลักพุทธธรรม” เป็น รากฐานสำคัญของการพัฒนา และ “การสื่อสารเชิงเมตตา” เป็นเครื่องมือในการเข้าถึงเยาวชนอย่างสร้างสรรค์ การ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย เนื้อหาที่ใกล้เคียงกับประสบการณ์ชีวิตของวัยรุ่น รวมถึงการใช้ภาพ เสียง และเรื่องเล่าที่กระตุ้น ให้เกิดความคิดใคร่ครวญ ล้วนเป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้การฟื้นฟูเกิดผลสัมฤทธิ์มากขึ้น ซึ่งสรุปเป็นโมเดล คือ A- L- S- R ดังนี้

๑) A = การสร้างความเข้าใจและเชื่อมโยงใจ (Awareness & Engagement) คือการใช้สื่อสมัยใหม่ เช่น วิดีโอสั้น แอนิเมชัน เกมการเรียนรู้ หรือบทความออนไลน์เน้นการ สื่อสารเชิงเมตตา เพื่อสร้างความไว้วางใจและ ความสัมพันธ์ที่ดีให้เยาวชนได้ ระบุปัญหาและสะท้อนตนเอง ว่าการกระทำใดที่ทำให้ลี้ภัยเป้าหมายเยาวชนเข้าใจ ผลของการกระทำและเกิดแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลง

^๑ พระครูวิจิตรสาธิต ได้ทำวิจัยเรื่อง การใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารงานของผู้บริหาร สถานศึกษา ตามทัศนะของครูกลุ่มโรงเรียนการกุศล จังหวัดสงขลา,วารสาร มหาจุฬานาครทรรค์ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๐), หน้า ๑-๙.

๒) L = การเรียนรู้หลักธรรมและการฝึกปฏิบัติ (Learning & Practice) คือนำหลักธรรม เช่น สติ อิทธิบาท ๔ และพรหมวิหาร ๔ มาอธิบายด้วยรูปแบบเข้าใจง่ายฝึกปฏิบัติ เช่น การฝึกสติสมาธิ กิจกรรมกลุ่ม สะท้อนใจ การสนทนาธรรมที่ส่งเสริมการ พัฒนาจิตใจด้านบวก เช่น การเอาใจใส่ผู้อื่น การยับยั้งอารมณ์ และการ ตระหนักรู้ตนเองที่มีเป้าหมายให้เยาวชนสามารถปรับพฤติกรรมและมุมมองต่อชีวิตได้อย่างมีสติ

๓) S= การสนับสนุนและเสริมแรงจากครอบครัวและชุมชน (Support & Reinforcement) ครอบครัวมีส่วนร่วมในการเรียนรู้หลักธรรมร่วมกับเยาวชนชุมชนและสถาบันทางศาสนา มีบทบาท สร้าง สภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการฟื้นฟูส่งเสริมความต่อเนื่องของพฤติกรรมที่ดีผ่าน กิจกรรมกลุ่ม งานอาสา และ บทบาทในชุมชนที่มีเป้าหมายให้เยาวชนรู้สึกได้รับการสนับสนุนและเห็นคุณค่าในตัวเอง

๔) R= การสะท้อนตนเองและประเมินผล (Reflection & Evaluation) คือ เยาวชนสะท้อนความ เปลี่ยนแปลงของตนเองผ่าน การเขียนบันทึกสะท้อนใจ การสนทนากลุ่ม และกิจกรรมปฏิบัติธรรมผู้ฟื้นฟูติดตาม และให้ข้อเสนอแนะอย่าง อูเบกขา ให้เวลาเยาวชนเรียนรู้จากประสบการณ์ประเมินความเปลี่ยนแปลงทั้งด้าน พฤติกรรม ความคิด และคุณธรรมที่มีเป้าหมายในการสร้างความเข้าใจลึกซึ้งในตัวเองและรักษาการเปลี่ยนแปลงได้ เป็นอย่างดี

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้พลั้งผิด เช่น กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและ เยาวชน ควรกำหนดนโยบายในการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักเมตตา กรุณา สติ และ อิทธิบาท ๔ ร่วมกับกระบวนการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนอย่างเป็น ระบบ โดยเน้นการพัฒนาจิตใจควบคู่กับการปรับพฤติกรรม

๒) ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา และชุมชน ในการพัฒนา “พุทธนวัตกรรมสื่อสาร” เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการฟื้นฟูเด็กและ เยาวชนผู้พลั้งผิด โดยกำหนดเป็นนโยบายระดับองค์กรหรือระดับประเทศ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑) สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนควรนำกระบวนการพุทธนวัตกรรมการสื่อสารไปประยุกต์ใช้ในการฟื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาด้าน การสื่อสารเชิงเมตตา และการสะท้อนตนเอง เพื่อช่วยให้เยาวชนเกิดความเข้าใจตนเองและสามารถควบคุมพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม

๒) ผู้ปฏิบัติงาน เช่น นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และเจ้าหน้าที่ ควรพัฒนาทักษะด้านการสื่อสารเชิงเมตตา การฟังอย่างลึกซึ้ง และการให้คำปรึกษาเชิงพุทธจิตวิทยา เพื่อสร้างความไว้วางใจและช่วยให้เยาวชนเปิดใจในการเรียนรู้และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง

๓. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาและทดสอบรูปแบบพุทธนวัตกรรมการสื่อสารในเชิงทดลอง เพื่อประเมินประสิทธิผลของกระบวนการดังกล่าวต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จิตใจ และคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนผู้พลั้งผิดอย่างเป็นรูปธรรม

๒) ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบระหว่างกระบวนการฟื้นฟูแบบทั่วไปกับกระบวนการฟื้นฟูที่ใช้พุทธนวัตกรรมการสื่อสาร เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างในด้านประสิทธิภาพ ความยั่งยืน และการลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ

๓) ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธจิตวิทยาและพุทธนวัตกรรมการสื่อสารในบริบทอื่น ๆ เช่น สถานศึกษา ชุมชน หรือองค์กรทางสังคม เพื่อขยายองค์ความรู้และเพิ่มแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนามนุษย์อย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, **แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิด**, กรุงเทพมหานคร: กระทรวงยุติธรรม, ๒๕๖๔.
- พระครูวิจิตรสาธุรส ได้ทำวิจัยเรื่อง การใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารงานของผู้บริหาร สถานศึกษาตามทัศนะของครูกลุ่มโรงเรียนการกุศล จังหวัดสงขลา, **วารสาร มหาคุฬานาครทรรศน์** ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๐), หน้า ๑-๙.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย**.ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- โยตะ ชัยวรรณกุล, พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน, **วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์** ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (เมษายน – มิถุนายน ๒๕๖๕) หน้า ๙๐-๙๘.
- วศิน ประดิษฐ์ศิลป์, นวัตกรรมทางวิธีคิดเพื่อการสื่อสารศาสนาของพระไพศาล วิสาโล, **ศิลปะศาสตร์มหาบัณฑิต (นิเทศศาสตร์และนวัตกรรม)**, คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ๒๕๕๖, หน้า บทคัดย่อ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ, **Statistical Yearbook Thailand 2025**, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ๒๕๖๗).

